

El duc a la comarca del Maresme

HÉCTOR ANDINO POL i JOAN GRAJERA i MELÀ

Resum

El duc ha estat històricament una espècie l'estatus de la qual no ha estat gaire conegut al Maresme. En el període 1999-2005, al llarg del treball de camp de l'*Atles dels ocells nidificants del Maresme* (editat el 2006), se'n van poder localitzar algunes parelles i confirmar el seu estatus com a nidificant.

A partir del treball de camp esmentat, es va realitzar un seguiment de les diferents parelles de duc localitzades a la comarca. Es van estudiar diferents paràmetres com ara la productivitat, l'alimentació, l'edat dels individus reproductors i les principals causes de la seva mortaldat.

Durant aquest seguiment s'ha pogut constatar la importància que tenen per a l'espècie els espais on es duen a terme activitats extractives, zones que no han estat prou considerades pels estudiosos i que, en canvi, són una font de diversitat biològica.

Paraules clau

Duc, Maresme, productivitat, mortaldat, edat, activitats extractives

Resumen

El búho real en la comarca del Maresme (NE Cataluña)

Históricamente, el búho real ha sido una especie de ave cuyo estatus no ha sido bien conocido en la comarca del Maresme. Durante el periodo 1999-2005, a lo largo del trabajo de campo del *Atles dels ocells nidificants del Maresme* (editado en 2006), se pudieron localizar algunas parejas reproductoras y confirmar su estatus como especie reproductora en la comarca.

A partir del citado trabajo de campo, se empezó a realizar un seguimiento de las diferentes parejas de búho real presentes en la comarca. Se estudiaron diferentes parámetros, como la productividad, la alimentación, la edad de los individuos reproductores y las principales causas de su mortandad.

Durante ese seguimiento se ha constatado la importancia que tienen para esta especie los espacios donde se llevan a cabo actividades extractivas, zonas que no han tenido la suficiente consideración de los estudiosos y que, sin embargo, son una innegable fuente de diversidad biológica.

Palabras clave

Búho real, Maresme, productividad, mortandad, edad, actividades extractivas

Abstract

The Eurasian Eagle-owl in the Maresme Region (NE Catalonia)

Historically the Eurasian eagle-owl has been a species of bird whose status has not been well known in the Maresme region. Over the period 1999-2005 in the course of the fieldwork for the *Atles dels ocells nidificants del Maresme* (published in 2006) some breeding pairs were located and their status confirmed as a breeding species in the region.

Based on the above fieldwork we began to keep track of the pairs of Eurasian eagle-owls present in the region. We studied a number of parameters such as productivity, feeding, age of breeders and the major causes of their mortality.

During this follow-up we have confirmed the importance for this species of the places where extractive activities are conducted, areas that have not been sufficiently considered by scholars and yet are an undeniable source of biodiversity.

Keywords

Eurasian eagle-owl, Maresme, productivity, mortality, age, extractive activities

1. Introducció

El duc és el rapinyaire nocturn més gran de tot Europa (BAUCELLS, 2010). A Catalunya, la seva presència està determinada per l'abundància d'una de les seves preses preferides, el conill de bosc (*Oryctolagus cuniculus*), per la qual cosa la seva distribució està molt lligada a ambients com ara brolles i prats, propicis per a la procreació de la presa predilecta (ESTRADA *et al.*, 2004). També ocupa ambients no tan òptims, en els quals diversifica les preses (BAUCELLS, 2010). Cal destacar que els hàbitats pels quals mostra predilecció l'espècie a Catalunya, com són les brolles i prats mediterranis (ESTRADA *et al.*, 2004), són més que escassos al Maresme (CREAF, 2000).

Les dades obtingudes en treballs ornitològics al Maresme sobre la presència del duc són poc clarificadores. A la darrerria del segle XIX, ni se l'esmenta (BARRERA, 1898). Els treballs del final del segle XX (RIERA, 1981; CORDERO, 1983) parlen d'exemplars caçats i de possibles zones del Maresme amb la seva presència en l'època reproductora, sense més concreció.

Va ser al llarg del treball de camp de l'*Atlas dels ocells nidificants del Maresme* (ANDINO *et al.*, 2006) que, de manera sorprenent, es van localitzar diverses parelles de l'espècie. Totes les parelles estaven relacionades amb zones d'activitat extractiva, tant si eren efectivament actives com si feia temps havien estat abandonades i estaven en ple procés natural de regeneració.

2. Objectius i mètodes emprats

Un primer objectiu que es va plantejar va ser el de fer un *seguiment de l'evolució de les parelles de duc* a la comarca. Per a això, es van fer servir sistemes diversos, com ara les escoltes simultànies i l'ús de reclams. Amb el pas del temps, el sistema que s'ha revelat més eficient ha estat el de fer una o dues visites en època reproductora tant per sentir els individus com per localitzar restes de preses i/o excrements, atès que són emprats per marcar territori en època reproductora (PENTERIANI i DELGADO, 2008). Aquest mètode, de manera secundària, també permetia recollir dades *qualitatives de l'alimentació* de l'espècie al Maresme (sobretot pel que fa a les preses ornítiques).

En el cas dels territoris ocupats per parelles en plena època reproductiva, es mirava de localitzar el niu, tant per confirmar la cria de la parella en aquell territori com per estudiar *la productivitat de l'espècie* a la comarca, i s'anotava el nombre de polls produïts per parella. Sempre que va ser possible, atesa la dificultat que comporta la ubicació dels nius d'aquesta espècie, es va aprofitar per *anellar els polls*, amb l'objectiu d'estudiar-ne la dispersió i recollir dades sobre la seva mortalitat.

Finalment, veient la fluctuació de l'ocupació dels territoris coneguts d'un any per l'altre, es va *decidir capturar i marcar exemplars adults* a fi d'estudiar possi-

bles moviments dels individus en busca de millors zones reproductives. Per a les captures es van desenvolupar dos sistemes propis basats en les trames de ballesta i en les de llaç, però adaptades al cas d'una espècie de rapinyaire de la mida del duc.

La captura d'adults ha permès estudiar també la piràmide d'edat de la població de ducs al Maresme. La seqüència de muda permet conèixer exactament l'edat dels individus durant els sis primers anys de vida (MARTÍNEZ *et al.*, 2002); a partir del sisè any, només es pot concloure que tenen més de sis anys.

Figura 1. Trampa de ballesta adaptada per a la captura de ducs

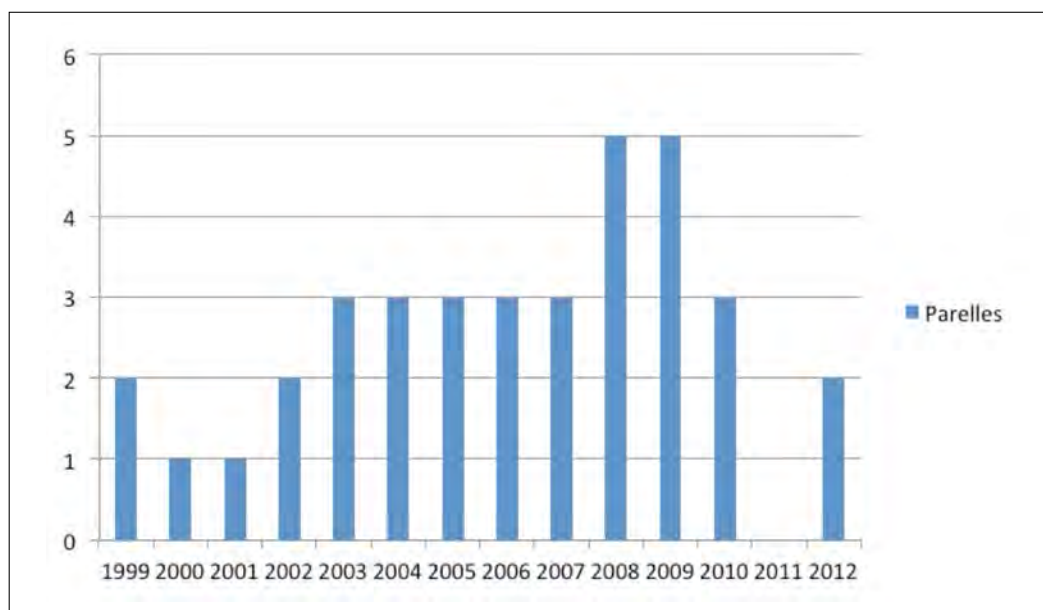

Autor: Joan Grajera.

3. Resultats

El nombre de *parelles reproductores* a la comarca ha variat molt segons la temporada, des d'un mínim d'una parella a un màxim de cinc (1999-2012). A més, no sempre s'ha pogut dedicar el mateix esforç a cadascun dels territoris coneguts, per la qual cosa alguns anys els seguiments no són comparables.

Tot plegat, això ha fet que no s'hagin pogut aportar dades més interessants per conèixer l'evolució de l'espècie a la comarca, com podria haver estat la mitjana de parelles/any.

Figura 2. Evolució de les parelles de duc controlades al Maresme en el període 1999-2012

L'alimentació de l'espècie a la comarca ha aportat alguna dada interessant, sobretot quant a les espècies d'ocells de les quals s'han trobat restes que confirmen la predació per part del duc.

Figura 3. Espècies d'ocells de les quals s'han trobat evidències clares de predació per part del duc al Maresme

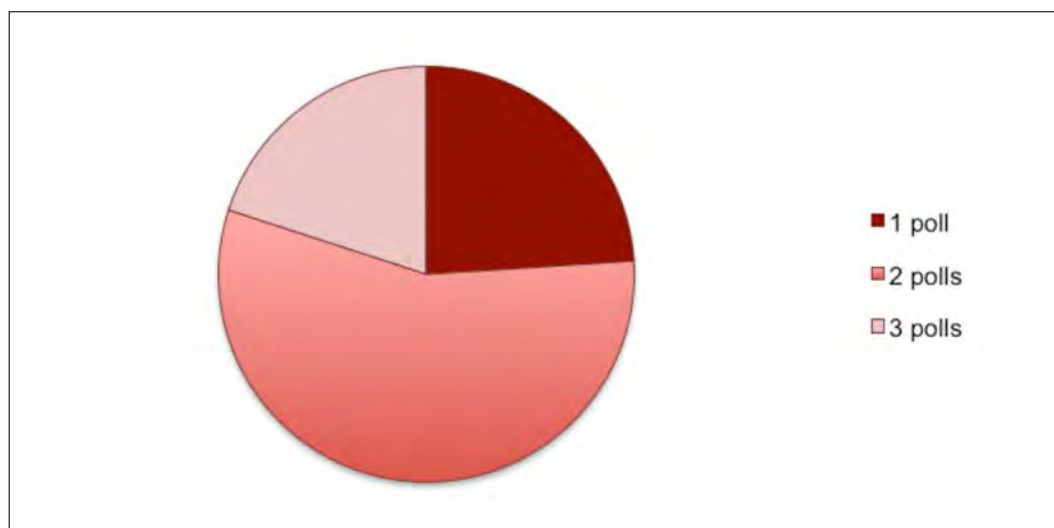
Nom vulgar	Nom científic
Perdiu roja	<i>Alectoris rufa</i>
Faisà	<i>Phasianus colochicus</i>
Esparver	<i>Accipiter nisus</i>
Polla d'aigua	<i>Gallinula chloropus</i>
Becada	<i>Scolopax rusticola</i>
Colom domèstic	<i>Columba livia</i>
Tudó	<i>Columba palumbus</i>
Òliba	<i>Tyto alba</i>
Mussol banyut	<i>Asio otus</i>
Ballester	<i>Apus melba</i>
Gaig	<i>Garrulus glandarius</i>
Garsa	<i>Pica pica</i>

Val a dir que és ben conegut el fet que les poblacions de duc establertes en zones poc propícies per a l'espècie, a causa de la poca presència de la seva presa habitual (el conill de bosc), mostren una diversificació en la dieta. Així, és habitual que capturin més preses alades i que es decantin per altres espècies de mamífers, com ara la rata (*Rattus rattus*) i l'eriçó (*Erinaceus europaeus*) (BAUCELLS, 2010). En aquest sentit, cal destacar l'elevat nombre de restes d'eriçó localitzades en algunes de les zones de cria de les parelles, fet que sembla mostrar la predilecció que alguns individus de l'espècie tenen per aquesta presa (MIKKOLA, 1995).

Cal destacar la troballa d'una anella suïssa que pertanyia a un ballester; aquesta va ser una de les cinc recuperacions d'ocells d'aquesta espècie anellats fora del país i recuperats a Catalunya (SIOC, 2015).

La *productivitat de polls* a la comarca ha estat d'1,96 ($n = 25$), que és molt similar a la publicada a diferents punts d'Europa (MIKKOLA, 1995).

Figura 4. Distribució del nombre de polls dels nius estudiats en el període 1999-2002 ($n = 25$)

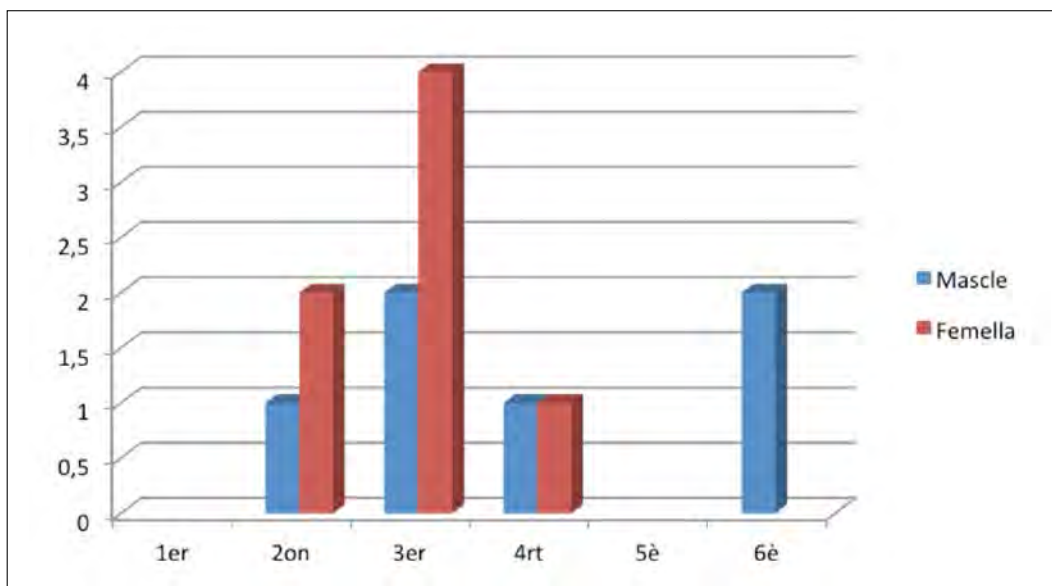
En total, s'han anellat 36 polls, dels quals s'han obtingut tres recuperacions fora de la zona d'estudi: una a Montcada i Reixac, una altra a Palamós i una tercera a Castellet i la Gornal. Aquesta, a 76 km, és una recuperació força llunyana, atès que, per exemple, Mikkola parla d'una recuperació extrema a Suècia d'un individu que va ser recuperat a 86 km del lloc on havia estat anellat (MIKKOLA, 1995).

Cal destacar que cap dels polls marcats durant l'estudi no ha estat localitzat com a individu reproductor a la zona. Aquest fet, juntament amb les recuperacions que ja hem esmentat, sembla mostrar que hi ha una dispersió dels individus juvenils a la recerca d'espais buits on reproduir-se i que no retornen a les seves zones de cria.

Del total de 13 *adults capturats*, no s'ha produït cap recuperació entre pedres en períodes reproductius. Això concorda amb el que es coneix de l'espècie en el sentit que és una espècie sedentària (MIKKOLA, 1995; BAUCELLS, 2010).

Cal destacar el fet que una bona part dels individus reproductors (23%) són individus de segon any, mentre que els estudis mostren que és a partir del tercer any calendari quan els individus passen a ser madurs sexualment (MIKKOLA, 1995). Tanmateix, aquesta immaduresa dels individus pot ser deguda a una elevada taxa de mortaldat, sobretot en els individus més joves (BAUCELLS, 2010), que fa que hi hagi zones de cria buides a causa de morts per atropellament, electrocució o cacera.

Figura 5. Piràmide d'edat per sexes dels individus reproductors capturats al Maresme

4. Agraïments

A tots els col·laboradors de l'*Atles dels ocells nidificants del Maresme* que, en un moment o un altre, van participar en el seguiment de l'espècie a la comarca.

A Francesc Carbonell, responsable del Centre de Fauna de Torreferrussa, pel seu ajut.

L'empresa Àrids Garcia ha col·laborat sempre en el seguiment de la parella de ducs de la seva pedrera.

5. Bibliografia

ANDINO, Héctor; BADOSA, Enric; CLARABUCH, Oriol; LLEBARIA, Carles (ed.) (2006): *Atles dels ocells nidificants del Maresme*. Barcelona: Els llibres del Setciències.

BARRERA, Jacint (2007): *Els aucells de Teià i Masnou*. El Masnou: Editorial Lynx. 88 pàgines.

- BAUCCELLS, Jordi (ed.) (2010): *Els rapinyaires nocturns de Catalunya. Biologia, gestió i conservació de les vuit espècies de rapinyaires nocturns catalans i els seus hàbitats*. 352 pàgines.
- CORDERO TAPIA, Pedro Javier (1983): *Las aves del Maresme: catálogo, status y fenología*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona. 372 pàgines.
- CREAF (2000): *Inventari ecològic i forestal de Catalunya. Regió Forestal V*. Barcelona. 90 pàgines.
- ESTRADA, Joan; PEDROCCHI, Vittorio; BROTONS, Lluís; HERRANDO, Sergi (ed.) (2004): *Atles dels ocells nidificants de Catalunya 1999-2002*. Barcelona: Editorial Lynx. 635 pàgines.
- MARTÍNEZ, José Antonio; ZUBEROGOITIA, Íñigo; ALONSO, Raúl (2002): *Rapaces nocturnas: Guía para la determinación de la edad y el sexo de las estrigiformes ibéricas*. Madrid: Editorial Monticola. 144 pàgines.
- MIKKOLA, Heimo (1995): *Rapaces nocturnas de Europa*. Lleida: Perfils. 448 pàgines.
- RIERA, Joan Manel (1981): *Estudi faunístic del Parc Natural del Corredor*. Estudi inèdit. 101 pàgines.

Bibliografia web

- PENTERIANI, V.; DELGADO, M. M. (2008): «Owls may use faeces and prey feathers to signal current Reproduction». *PLoS ONE* 3(8): e3014. DOI: 10.1371/journal.poe.0003014.
- SIOC (Servidor Interactiu Ornitològic de Catalunya). Institut Català d'Ornitologia (ICO) <www.sioc.cat>.